

Pet kataloga Hrvatskog školskog muzeja u Zagrebu od 2001. do 2007. godine

Za sve povjesničare koji se direktno ili indirektno bave poviješću škola ili nastavnim kadrom *Grada za povijest školstva Hrvatske i Slavonije od najstarijih vremena do danas*, knj. 1-5 (Zagreb, 1907-1912) Antuna Cuvaja i drugo dopunjeno izdanje u 11 knjiga (Zagreb, 1910-1913) bila je osnovna literatura. Kada je trebalo nešto provjeriti ili pronaći podatke o nekom uglednom učitelju, uvijek smo posezali za tom literaturom. Danas literature o toj problematici ima mnogo više, pa su dr. Vladimir Strugar i dr. Ivica Golec, i Žalac i Ogrizović, a i mnogi drugi pisali veće ili manje radove o školama i učiteljima. S intenziviranjem rada Školskog muzeja u Zagrebu spoznaja o važnosti povijesti školstva dobiva na vrijednosti i ta ustanova postaje sve snažniji čimbenik u istraživanju povijesti školstva i rada učitelja, a izvanredno bogata građa te ustanove pokazuje da se na tom području treba mnogo raditi. Istina, i prije 1990. znali smo za Školski muzej, muzejsku ustanovu u vlasništvu Grada Zagreba, ali on je za nas bio "tajna", u kojoj je dobivanje neke informacije ovisilo o raspoloženju kustosa da pruži potrebne informacije. Međutim, nakon što je 2001. otvorena moderna postava Školskog muzeja u Zagrebu, otkrivajući ogromno bogatstvo svojih depoa, stanje se počelo brzo mijenjati. Otvorenje te postave bilo je praćeno divljenjem. Prvo je objavljen prekrasan katalog stalnog postava *Hrvatski školski muzej 1901-2001*. (Zagreb, 2001), koji je priredila vrlo sposobna nova ekipa Muzeja (Štefka Batinić, Sonja Gaćina Škalamera, Vesna Rapo, Elizabeta Serdar i Branka Ujaković), a uvodna poglavlja objavljena su i na engleskom i na njemačkom jeziku. Katalog prati postav muzeja koji će vjerojatno, s obzirom na kvalitetu, ostati dugo nepromijenjen. I postav i katalog sastoji se iz manjih cjelina: izgled učionica potkraj 19. stoljeća, prikaz učila za pojedine predmete za osnovno, srednje i visoko školstvo, povijest učiteljskih udruga, razvoj pedagoške misli u Hrvatskoj, likovno stvaralaštvo, eksponati škola na pariškoj izložbi 1900. te radna soba književnika za djecu Mate Lovraka. Ogromno bogatstvo, ali i ogromna raznolikost potvrđuju težak put koji je prošao naš školski sustav, kao i zemlja, izloženi raznim pritiscima, okupacijama i ratovima. Ipak, školstvo je pokazivalo nevjerovatan kontinuitet što se tiče jezika i sadržaja nastavnih predmeta. Izloženi su i originalni i presnimci, pri čemu je vođeno računa da budu izloženi materijali iz svih dijelova Hrvatske, a i katalog je opremljen izvrsnim slikama u boji, koje je, kao i slike u katalogima navedenima u nastavku ovog malog prikaza, izradio Fredy Fijačko. Katalog daje vrlo dobar uvid u školstvo koje je imalo izuzetno značenje u izobrazbi naroda.

Ovaj izvanredni postav Školskog muzeja počeo je privlačiti ne samo nastavnike i studente Učiteljske akademije, već i nastavnike osnovnih i srednjih škola, koji dovode djecu na zornu nastavu. Velik interes za povijest školstva, ali i podrška Grada Zagreba, svakako su utjecali da su zaposlenici Školskog muzeja počeli pripremati nove izložbe i nove kataloge, svake godine iznenađujući nastavnike s predmetima koje izvlače iz tame zaborava te ih interpretiraju na dobar način.

Tako je 2003. Vesna Rapo s Elizabetom Serdar priredila izložbu "Ženski ručni rad u školama kontinentalne Hrvatske" gdje su izloženi prekrasni ručni radovi, ali i stručna literatura koju je pratio i prekrasan katalog koji nam trajno čuva sjećanje na divne vezove, čipke i druge ručne što smo ih mogli vidjeti na izložbi. Žao mi je što i ta izložba nije mogla ostati stalna, jer bi vjerojatno znatno upotpunjavala naše spoznaje o ručnim radovima žena koje možemo vidjeti u Etnografskom muzeju.

Tijekom 2006. godine Sonja Gaćina Škalamera, koja je već u Muzeju Slavonije stekla ugledno muzejsko ime, izložila je izbor školskih dokumenata iz arhivske zbirke Hrvatskog školskog muzeja. Ta je zbirka formirana već 1901, a podijeljena je u deset skupina i do danas narasla na zavidnu visinu jer su ne samo škole, već i mnogi arhivi (Hrvatski državni arhiv u Zagrebu) izdvojili svoje duplikate i obogaćivali zbirku. U ime nakladnika Elizabeta Serdar, ravnateljica Muzeja, navela je u uvodnom slovu da je zbirka veza prosvjetnih ustanova, muzeja i arhiva, te da je 1965. dobila status specijalizirane arhivske zbirke uz ograničenje prikupljanja građe koja pripada regionalnim arhivima ili Hrvatskom državnom arhivu. No, Školskom muzeju je i dalje ostavljena mogućnost da sabire privatno gradivo osoba, obitelji, udruga i pravnih osoba vezanih za školstvo, pa su mnogi učitelj još za života, a njihove obitelji poslije njihove smrti donosile građu u Muzej. Do danas je ta zbirka dosegla razmjere zbirke nacionalnog značenja prve kategorije. Na ovoj izložbi, koja obilježava 105. obljetnicu postojanja Hrvatskog školskog muzeja, magistrica Sonja Gaćina Škalamera izložila je izbor školskih dokumenata, tj. imenike i svjedodžbe, školske spomenice, vijesti i obavijesti, đачke knjižice i drugo

Tijekom 2007. godine Štefka Batinić objavila je *Katalog Zbirke školskih izvješća* s 2936 bibliografskih jedinica i s punim bibliografskim opisom izvješća škola iz 73 grada s područja današnje Republike Hrvatske, a tabelarno su pobrojena i izvješća škola izvan Hrvatske koja ukazuju da su postojale veze i žive migracije učitelja na širem području Habsburške Monarhije i Kraljevine SHS, koji su prilikom brojnih premještanja sa sobom nosili i izvješća škola u kojima su radili. Izvješća za Hrvatsku počela su se prikupljati još 1877. u okviru Pedagoške knjižnice u Zagrebu, koja je danas također sastavni dio Školskog muzeja. Svaki je izvještaj bibliografski pedantno obrađen uz navođenje naslova članaka koji su se jedno vrijeme objavljivali u programima gimnazija; među njima možemo naći mnoga kasnije poznata imena te ujedno vidjeti čime su se tada zanimali pojedini nastavnici potkraj svog nastavnog rada. Poneki vrlo zanimljivi tekstovi u tim izvješćima nisu potpisani, pa možemo uzeti da su možda i kolektivno djelo, a možda su rađeni i uz sudjelovanje učenika; dakle,

da se do rezultata dolazilo na način koji se danas preferira u praksi po Bolonjskom procesu. Neki od ovih tekstova objavljuvani su i u pedagoškom časopisu *Napredak*, izdanju Pedagoškog zbora još od 1859 godine, što ukazuje da je nastavni kadar bio visoko pozicioniran na društvenoj ljestvici, ali isto tako i da su prema nastavnom kadru postavljani izvanredni zahtjevi.

Napokon, 2007. Štefka Batinić priredila je velebnu izložbu “Klasične gimnazije u Hrvatskoj” gdje je prikazano svih 13 klasičnih gimnazija u Hrvatskoj, koje su radile u određenim vremenima. Da bi se bolje shvatila vrijednost gimnazijske naobrazbe, objavljeno je i uvodno poglavlje o humanističkom obrazovanju u Hrvatskoj s posebnim osvrtom na klasične gimnazije i njihov program i metode rada, knjižnice i profesore te život gimnazija. Ova izložba zahtijevala je suradnju s gimnazijama i muzejima gradova u kojima su se te klasične gimnazije nalazile. Kroz ovu izložbu ponovno se mora doći do zaključka o važnosti i vrijednosti tih škola koje su imale izvrsne profesore velikog i širokog znanja. U katalogu je Vesna Rapo objavila posebno poglavlje “Duhovni redovi i klasično obrazovanje” istaknuvši da su počeci srednjih škola u Hrvatskoj vezani uz različite duhovne redove: benediktince, pavline, isusovce, franjevce i dominikance; dana je kratka povijest tog školstva od franjevačkih gramatičkih škola koje su se počele osnivati brzo poslije Tridentinskog općeg sabora (1545-1563) kojim je određeno da svaka metropolitska crkva treba osnovati sjemenište koje će biti i odgojna i znanstvena ustanova. Iako je Klasična gimnazija u Zagrebu dobila u zadnjih 10 godina tri svoja zbornika, odnosno povijesna prikaza, ipak je ovaj katalog mnogo širi i daje uvid u sveopće klasično obrazovanje u Hrvatskoj, te je za upoznavanje važnog segmenta naše prosvjete izuzetno vrijedan.

Svi objavljeni katalogi tiskani su u velikom formatu A-4 što omogućava vrlo lijepo prezentiranje i teksta i slikovnog materijala.

I na kraju, nadam se da ćemo i dalje imati sreću da vidimo nove izložbe i kataloge uz napomenu da Školski muzej od 2002. izdaje i svoj časopis pod naslovom *Anali za povijest odgoja*, u kojem se objavljuju teme vezane uz povijest školstva i život pojedinih istaknutijih učitelja što mu svakako daje paralelnost časopisu *Povijest u nastavi* Društva za hrvatsku povjesnicu, koji izlazi od 2003. godine. Postojanje dvaju časopisa za škole, jednoga za prošlost, a drugoga za suvremena kretanja, ukazuje da nam je prosvjeta i danas jednako važna kao što je bila važna i našim precima.

